

[https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-8\(27\)-368-379](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-8(27)-368-379)

Наталія Пашина

*доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології та міжнародних відносин
Маріупольського державного університету
м. Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-2061-4216>*

Тетяна Іванець

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри філософії та соціології
Маріупольського державного університету,
м. Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-3248-5033>*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОГО ПОПУЛІЗМУ В КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ ТА ЯПОНІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Анотація. Стаття присвячена порівняльному аналізу особливостей правого популізму в країнах Західної Європи та Японії на сучасному етапі. Проаналізовано особливості існуючих підходів до розуміння сутності популізму як соціально-політичного явища: популізм як ідеологія, популізм як стиль суспільної поведінки, популізм як стратегія мобілізації широких мас населення, популізм як політична логіка. Визначено та охарактеризовано складові елементи правого популізму, такі як народоцентризм, антиелітизм, необмежений народний суверенітет, нативізм, авторитаризм. Досліджено сутність популістської методики, яку активно використовують не лише популістські партії, але й інші політичні сили, охарактеризовано основні популістські методи, розглянуто найбільш яскраві приклади популістських політиків сучасності. Проаналізовано такий фактор поширення впливу правих популістських сил як виборча система. Визначено залежність поширення правого популізму від формату виборчої та партійної систем. Відзначено, що більше шансів для потрапляння в парламент мають праві популістські партії в умовах функціонуючої багатопартійної системи та пропорційної (або змішаної) виборчої системи; в умовах двопартійності та мажоритарної виборчої системи з одномандатними округами шанси потрапити до парламенту є незначними. Охарактеризовано передумови поширення правої популістської ідеології в Західній Європі та Японії. Розглянуто такий феномен

як євроскептицизм, його місце в європейській правопопулістській риторичі. Визначено основні електоральні групи, на які орієнтуються праві популістські партії. Розглянуто роль та місце харизматичних лідерів в європейських та японських партіях. Досліджено основні ідеологічні позиції правих популістських партій в західній Європі та Японії. Визначено їх спільні риси: консерватизм, тяга до децентралізації та передачі більшої влади на місця (в Японії – регіонам, в рамках ЄС – окремим країнам). Відзначено, що відмінні риси у порядку денному правих популістських сил в Європі та Японії пов'язані з тим, що для популістських партій є характерним робити акцент у своїй політичній програмі на найбільш «гучних» проблемах, які існують на сьогодні в країні та які за об'єктивних чи суб'єктивних причин не можуть вирішити владні партії. Охарактеризовано основні причини успіху правих популістських сил в Європі та Японії. Сформовано комплексну картину щодо особливостей правого популізму в європейських країнах та Японії.

Ключові слова: партія, партійна система, правий популізм, євроскептицизм, опозиційні партії, вибори.

Nataliya Pashyna

*Doctor of Political Science, Professor,
Political Sciences and International Relations Department of the
Mariupol State University
Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-2061-4216>*

Tetiana Ivanets

*Candidate of Political Science (Ph. D.),
Associate professor, Department of Philosophy and Sociology of the
Mariupol State University
Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-2061-4216>*

FEATURES OF RIGHT-WING POPULISM IN WESTERN EUROPE AND JAPAN: A COMPARATIVE ANALYSIS

Abstract. The article is devoted to a comparative analysis of the features of right-wing populism in Western Europe and Japan at the present stage. The author analyzes the features of existing approaches to understanding the essence of populism as a socio-political phenomenon: populism as an ideology, populism as a style of social behavior, populism as a strategy for mobilizing the broad masses of

the population, populism as a political logic. The author identifies and characterizes the constituent elements of right-wing populism, such as people-centeredness, anti-elitism, unlimited popular sovereignty, nativism, and authoritarianism. The essence of the populist methodology, which is actively used not only by populist parties but also by other political forces, is investigated, the main populist methods are characterized, and the most striking examples of populist politicians of our time are considered. The author analyzes such a factor of spreading the influence of right-wing populist forces as the electoral system. The dependence of the spread of right-wing populism on the format of the electoral and party systems is determined. It is noted that right-wing populist parties have a better chance of entering parliament in a functioning multi-party system and a proportional (or mixed) electoral system; in a two-party system and a majority electoral system with single-member districts, the chances of entering parliament are insignificant. The prerequisites for the spread of right-wing populist ideology in Western Europe and Japan are characterized. The phenomenon of Euroscepticism and its place in the European right-wing populist rhetoric are considered. The main electoral groups targeted by right-wing populist parties are identified. The role and place of charismatic leaders in European and Japanese parties are considered. The main ideological positions of right-wing populist parties in Western Europe and Japan are studied. The author identifies their common features: conservatism, the desire for decentralization and the transfer of more power to the local level (in Japan - to the regions, within the EU - to individual countries). The author notes that the distinctive features of the agenda of right-wing populist forces in Europe and Japan are related to the fact that populist parties tend to focus their political programs on the most "high-profile" problems that exist in the country today and which, for objective or subjective reasons, cannot be solved by the ruling parties. The main reasons for the success of right-wing populist forces in Europe and Japan are characterized. A comprehensive picture of the peculiarities of right-wing populism in European countries and Japan is formed.

Keywords: party, party system, right-wing populism, euroscepticism, opposition parties, elections.

Постановка проблеми. Активне поширення правопопулістських настроїв сьогодні являється загальною тенденцією, яка прослідковується у різних країнах світу. Праві популістські партії посилюють свій вплив та поступово переходять з категорії маргінальних опозиційних сил в категорію партій, які мають значну кількість своїх представників в національних парламентах та можуть реально впливати на порядок денний або як парламентська опозиція, або як член правлячої коаліції. Все це актуалізує інтерес науковців до феномену правого популізму та спонукає вивчати причини та передумови поширення правопопулістської риторики, у тому числі з урахуванням факту, що всі країни світу мають власні специфічні соціально-

політичні, економічні, ідеологічні реалії та викликів, але не дивлячись на це, праві популістські партії мають успіх скрізь, у тому числі в таких економічно розвинутих державах як країни Західної Європи та Японія.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання популізму є не новим в політичній науковій думці. Популізм як соціально-політичний феномен та особливості правого популізму досліджували Е. Лакло, Ф. Паніцца, А. Філіпович, Р. Янсен, О. Барабанов, Г. Вайнштейн, І. Кіянка. Євроскептицизм як ідеологічну складову європейських правопопулістських партій вивчали К. Караман, С. Артьомова, М. Гримська, М. Шепелєв. Особливості функціонування та характерні риси правопопулістських партій в Європі аналізували Р. Капаул, К. Еверт, Дж. Фейхі, Т. Аллен, Х. Аларіан. Процесу трансформаційного переходу правих популістських партій від маргінальних до парламентських партій приділяли увагу Ф. Молз, Дж. Джеттен. Особливості японського правого популізму досліджували Т. Йошида, П. Ліндгрєн, характерні риси правих популістських партій в Японії аналізували У. Хансен, Х. Муракамі, Т. Іванець. Але не дивлячись на це, на сьогодні є відсутнім порівняльний аналіз особливостей європейського та японського правого популізму, який би дав змогу краще визначити сутність цього феномену.

Мета статті. проаналізувати особливості правого популізму в країнах Західної Європи та Японії.

Виклад основного матеріалу. В сучасній науковій думці існують різні підходи до розуміння сутності популізму як соціально-політичного явища, серед яких можна виокремити наступні:

По-перше, популізм як ідеологія або тип світогляду. В рамках цього підходу дослідник К. Мюдде визначав, що ідеологія популізму передбачає поділ суспільства на дві групи: народ, до якого відносяться найменші працівники, малий та середній бізнес, та корумпована еліта, яка включає політиків та великий бізнес. Прихильники популізму наголошують, що в політиці має реалізовуватися саме загальна воля народу [1, с.7].

По-друге, популізм як стиль суспільної поведінки. Дослідники Б. Моффіт та С. Тормі виділяли наступні характеристики популістського стилю поведінки: апеляція до народу; опис політичної реальності через такі категорії як «криза», «загроза»; використання неполіткоректної лексики, перехід на особистості тощо. Акцент популісти роблять на анонс майбутніх успіхів, ігноруючи політичну та економічну дійсність [1, с.7].

По-третє, популізм як стратегія мобілізації широких мас населення. Дослідник Р. Джансен розглядав популізм саме як метод політичної практики, спрямований на мобілізацію населення для публічної та протестної активності на базі антиурядової націоналістичної риторики [1, с.8].

По-четверте, популізм як політична логіка або дискурс. Дослідник Е. Лакло розумів популізм як логіку конструювання політичного суб'єкта через поділ соціального простору на пригнічувану масу (ми) та владу (вони), саме ця дихотомія і нав'язувалася широким масам. Тобто популізм виступає як дискурс, що протистоїть наявній розстановці сил в суспільстві [1, с.7].

По своїй суті популізм представляє політичне явище, яке об'єднує у собі три наступних складових елементи: народоцентризм (народ як гомогенна одиниця); антиелітизм (народ та еліти – вороги один одному); вимога необмеженого народного суверенітету (влада має перейти від еліти до народу). Якщо ж розглядати правий популізм, то до згаданих вище характеристик треба додати нативізм (політична ідеологія, яка стверджує, що в державі корінні народи або нації повинні мати привілейований статус у порівнянні з немісцевим населенням та іммігрантами; спрямована на зниження правового статусу мігрантів, бо вважає їх чужими місцевій культурі та не здатними асимілюватися) та авторитаризм (прихильність до строгої політики правопорядку) [2].

На початку третього тисячоліття було відзначено активізацію популістських політичних сил (особливо це стосується правих популістських партій) у всіх країнах світу. Також треба відзначити, що поряд з активізацією популістських партій, спостерігалось зростання кількості політиків популістського толку в середовищі традиційних партій. Говорячи про популістських політиків, зазвичай мають на увазі використання ними у своїй політичній діяльності популістських методів.

Суть популістської методики полягає в тому, щоб сподобатися виборцям, використавши їх уявні очікування, пообіцявши те, що вони хочуть почути, навіть якщо політик розуміє, що реальної можливості виконати обіцяне немає. Серед сучасних популістських методів можна виокремити наступні: пристосування до вимог широких верств населення; гучні та примітивні гасла; використання спрощеного уявлення про суспільне життя, максималізм, потяг до сильної особистості, які є характерними для свідомості мас; апеляція до простих рішень; прямий контакт між політиком та масами (без залучення політичних інститутів); спекуляція на вірі людей у швидкі та легкі шляхи виходу з кризи; демонстрація близькості з народом; переорієнтація народного невдоволення на існуючі державні інститути, на владу та еліти; експлуатація та висування на перший план найбільш актуальної в певний час проблеми для підняття власного рейтингу; маніпуляція громадською думкою [8, с.63]. Сьогодні, в умовах розвитку цифрових технологій та поширення інтернету, використовувати популістські методи в політиці стає простіше. Соціальні мережі, блоги роблять політиків доступнішими для народу – кожен охочий може написати політику на сторінці в фейсбук чи твіттер, залишити коментар під виступом або промовою – все це створює у виборців ілюзію безпосередньої близькості до кандидата.

Серед найбільш яскравих прикладів політиків популістського типу можна відзначити колишнього прем'єр-міністра Японії Дз. Коїдзумі – він позиціонував себе як аутсайдера, демонстрував нападки на традиційні політичні структури, його виступи характеризувалися певною театральністю, він надавав перевагу активному спілкуванню з громадськістю за допомогою телебачення, демонструючи близькість до народу. Серед європейських політиків до цього ж типу можна віднести експрезидента Франції Н. Саркозі та колишнього прем'єр-міністра Італії С. Берлусконі, які також яскраво демонстрували свою прихильність до індивідуалізму, близькість до народу та принципів вільного ринку й підприємництва, мали схильність до театральних виступів [3].

Якщо ж говорити про політичні сили, ідеологічною базою яких виступає популізм, то треба відзначити, що на сьогодні вони є дуже неоднорідними, маючи як спільні риси, що дозволяють віднести їх до популістських, так і регіональну та національну специфіку.

Аналізуючи популістські партії Західної Європи та Японії, треба відзначити, що і там, і там на сучасному етапі більш впливовими являються саме праві популістські партії, на яких ми і зосередимося в нашому дослідженні, розглянувши та порівнявши наступні політичні сили: «Національне об'єднання» (Франція), «Альтернатива для Німеччини» (Німеччина), «Партія незалежності Сполученого Королівства» та «Партія Брексіт» (Великобританія), «Партія реформації Японії» та «Партія Надії» (Японія)

До факторів, що впливають на рівень поширення впливу популістських сил в суспільстві, можна віднести тип виборчої системи. У країнах з пропорційною виборчою системою у правопопулістських партій більше шансів потрапити до парламенту (як і у будь-якої іншої малої партії). В умовах мажоритарної системи з одномандатними округами таких шансів набагато менше – перевага, переважним чином, знаходиться у великих партій [4].

Однак треба враховувати, не лише тим виборчої системи, але й особливості структури партійної системи в тій чи іншій державі. Якщо в країні функціонує мажоритарна виборча система та склалася функціонуюча двопартійна система, то шанси правопопулістських партій потрапити в парламент є мізерними, навіть якщо ідеї, які вони висувають, підтримуються в суспільстві. Прикладом можуть бути парламентські вибори 2019 року в Великобританії, за результатами яких правопопулістська «Партія Брексіт» не отримала жодного місця в парламенті, хоча на виборах до Європейського парламенту, які проводилися у тому ж 2019 році за пропорційною виборчою системою, вона набрала 31,6% голосів та отримала 28 з 73 місць в Європарламенті від Великобританії.

В той самий час, результати останніх виборів у Франції (мажоритарна виборча система) та Німеччині (змішана виборча система) продемонстрували,

що в країнах, де традиційно склалася багатопартійна система, виборча система не є вирішальним фактором. На виборах до Бундестагу 2022 року правопопулістська «Альтернатива для Німеччини» отримала 83 місця (п'ята політична сила в парламенті), на виборах до парламенту Франції 2022 року «Національне об'єднання» отримало 89 місць, ставши третьою політичною силою за кількістю представників. В Японії, яка також має змішану виборчу систему, правопопулістська партія вперше змогла досягти успіху на виборах 2012 року («Партія реставрації Японії»), ставши одразу другою за чисельністю опозиційною силою в нижній палаті парламенту.

Треба відзначити, що поширення правопопулістських ідей в державах зазвичай відбувається в кризові періоди. Тому не дивно, що черговий виток розвитку правого популізму прийшовся на період після фінансово-економічної кризи 2008 року. Процеси глобалізації зробили всі країни світу більш взаємозалежними, тому криза, яка почалася у США, торкнулася всіх, завдавши економічних збитків, привівши до зростання безробіття та зниження економічного добробуту. Неспроможність правлячих партій швидко та ефективно відреагувати на виклики призвела до активізації радикальних опозиційних сил як в Європі, так і в Азії.

В європейських країнах ця недовіра вилилася у зростання у суспільстві настроїв, які отримали назву «євроскептицизм». Якщо за результатами соціологічних досліджень 2007 року довіру до ЄС відчували 57% населення, то вже у 2012 році цей показник впав до 33%. Станом на грудень 2016 року 50% громадян вважало, що ЄС повинен повернути країнам-членам частину їх владних повноважень. Міграційна криза, яка почалася у 2014-2015 роках та триває до сьогодні (найбільш масштабна з часів Другої світової війни), також створювала підґрунтя для посилення правопопулістських партій. Мільйонний некерований потік біженців зі Сходу та арабських країн, як наслідок «кольорових революцій», війни в Сирії та Іраку, дій ІДІЛ, призвів до загострення проблеми безпеки на території європейських країн, і як наслідок відбулося різке посилення підтримки правих популістських партій, які проголошували євроскептицизм в основі своєї політичної стратегії, починаючи з 2014 року [5].

В Японії наслідки економічної кризи призвели до критичного падіння рівня підтримки та відсторонення від влади ЛДПЯ (Ліберально-демократична партія Японії), яка мала більшість в японському парламенті з 1955 року. Однак ліберальна Демократична партія, яка здобула більшість в парламенті в 2009 році, виявилася також неспроможною розв'язати кризові питання. Розчарування виборців у великих партіях призвело до пошуку альтернатив, і такою альтернативою стали правопопулістські сили, а саме «Партія реставрації Японії», яка у 2012 році вийшла на політичну арену.

Щодо електорату, на який спираються правопопулістські сили, то в європейських країнах це, перш за все, виборці, які занепокоєні впливом імміграції на культуру (мають високий рівень прихильності правопопулістським партіям, але їх зазвичай небагато), та виборці, які занепокоєні економічними наслідками імміграції (так звані «периферійні виборці», вони не настільки прихильні правопопулістській ідеології, але ця група є більш чисельною) [6]. В Японії правопопулістські партії орієнтуються на так звані «плаваючі голоси» (електорат, який не має сталої відданості певній політичній силі, та розчарувався як в ЛДПЯ, так і в лівій опозиції); консервативних виборців, які незадоволені політикою ЛДПЯ; вихідців з тих регіонів, з яких походить партія [11].

Враховуючи різні соціально-економічні та політичні реалії, праві популістські сили в Європі та Японії мають свою специфіку, яка проявлялася, перш за все, в ключових пріоритетах та цілях партії. Аналізуючи програмні засади європейських правопопулістських партій, можна виокремити наступні ідеологічні позиції.

«Національне об'єднання», яке являється наступником «Національного фронту», заснованого у 1972 році, базується на ідеологічних засадах французького націоналізму, популізму та євроскептицизму. Це консервативна сила, яка виступає за припинення існування таких організації як ЄС та НАТО, займає антиамериканську, антимусульманську позицію, виступає проти іммігрантів, має проросійські погляди.

«Альтернатива для Німеччини» була заснована у 2013 році на ідеологічних засадах євроскептицизму, німецького націоналізму, консерватизму. Так само як і «Національне об'єднання» у Франції, займає антимусульманську позицію, виступає проти мігрантів, євроінтеграції та відзначається русофілією.

«Партія незалежності Сполученого Королівства» була створена у 1993 році в Великобританії на ідеологічних засадах британського націоналізму, консерватизму, євроскептицизму, економічного лібералізму. Виступає за протидію політиці мультикультуралізму та ісламізації, має проросійську позицію. У 2019 році колишній лідер «Партії незалежності Сполученого Королівства» Найджел Фаража створив «Партію Брексіт», основною метою якої був вихід Великобританії з ЄС. Вона отримала велику підтримку з боку електорату на виборах до Європарламенту, але після виходу Великобританії з ЄС, популярність партії різко впала, бо основна її політична ціль була досягнута.

Таким чином, серед основних узагальнених принципів європейських правих популістських партій можна виокремити наступні: євроскептицизм, націоналізм, консерватизм, антиісламізм, антиміграційна риторика, русофілія.

Аналіз партійних документів японських партій формує наступну картину.

«Партія реформації Японії», створена у 2012 році мером Осаки Т. Хасимото, спирається на наступні ідеологічні засади: консерватизм, економічний лібералізм, децентралізація, адміністративна реформа, підвищення ролі регіонів та створення умови для розвитку регіональних партій, конституційні реформи (у тому числі зменшення кількості парламентарів та скасування пацифістської 9 статті конституції), посилення обороноздатності та збільшення оборонних видатків, міцний союз з США та Тайванем для протидії китайській та північнокорейській загрози.

«Партія Надії», яка була заснована мером Токіо Ю. Коїке у 2017 році, спиралася на консерватизм, виступала за замороження споживчого податку, конституційну реформу (у тому числі зменшення кількості парламентарів та скасування пацифістської 9 статті конституції), децентралізацію, збільшення конкурентоспроможність регіонів.

Таким чином, серед основних узагальнених принципів японських правопопулістських партій можна виокремити: консерватизм, регіоналізм (посилення регіонів), децентралізація, конституційні реформи, посилення обороноздатності та підтримка союзу з США.

Серед спільних рис європейських та японських правопопулістських партій можна відзначити наступні: консерватизм, акцент на посилення ролі держав в структурі ЄС (європейські партії) або регіонів в структурі держави (японські партії), децентралізація (в рамках ЄС та в рамках Японії). Відмінні риси викликані специфічними загрозами, які характерні для Європи (масова міграція представників ісламу) та Японії (пацифістська конституція в умовах «агресивних» сусідів).

Щодо відносин зі США, то як європейські держави, так і Японія знаходяться в ситуації, коли відносини в безпековій сфері в форматі США старший партнер, а ЄС або Японія – молодший партнер, який склався ще після Другої світової війни, вже не відповідають реаліям і тому викликають невдоволення в певних групах електорату та політичних еліт. Однак щодо цього питання правопопулістські партії Європи та Японії зайняли принципово різні позиції: європейські праві популісти виступають за більшу незалежність від США (дехто навіть за ліквідацію НАТО) та відзначаються проросійськими поглядами, водночас популісти в Японії активно виступають за збереження співпраці по лінії Японія-США в існуючому форматі та за її активізацію.

Також треба відзначити провідну роль харизматичного лідера як в європейських, так і в японських правопопулістських партіях: Марін Ле Пен («Національне об'єднання»), Найджел Фараж («Партія незалежності Сполученого королівства»), «Партія Брексіт»), Б. Луке («Альтернатива для Німеччини»), Т. Хасимото («Партія реставрації Японії»), Ю. Коїке («Партія надії»).

Серед причин успіху правих популістських партій в Європі можна виділити наступні: вигідно та своєчасно зробили акцент на тих проблемах, які актуалізувалися в Європі (криза євроінтеграції, євроскептицизм, міграційна криза); посилили свої позиції через отримання досвіду реального перебування при владі (в рамках парламентських коаліцій); отримали змогу впливати на порядок денний через співпрацю з традиційними парламентськими партіями [9].

Серед причин успіху правих популістських партій в Японії можна виокремити такі: диференціація та відсутність єдності серед лівої опозиції; виступили альтернативою для електорату, який є прихильником правої консервативної ідеології, але розчарувався у ЛДПЯ; можуть впливати на порядок денний шляхом ситуативної співпраці з владною партією [10].

Висновки. Таким чином, не дивлячись на специфіку західноєвропейського та японського правого популізму, ми змогли виокремити наступні спільні риси цього феномену. Активізація правих популістських сил завжди відбувається в умовах кризових явищ та слабкості й неефективності тих політичних сил, що знаходяться при владі. Особливості передвиборчої риторики (популістські методи роботи з електоратом, харизматичні літери) є схожими і в європейських, і в японських партіях. Більше шансів для потрапляння в парламент мають праві популістські партії в умовах функціонуючої багатопартійної системи та пропорційної (або змішаної) виборчої системи; в умовах двопартійності та мажоритарної виборчої системи з одномандатними округами шанси потрапити до парламенту є незначними. Всі праві популістські партії відзначаються тягою до децентралізації та передачі більшої влади на місця (в Японії – регіонам, в рамках ЄС – окремим країнам). При цьому треба відзначити, що характерною рисою популістських партій є акцент у своїй політичній програмі на найбільш «гучних» проблемах сьогодення, які за об'єктивних чи суб'єктивних причин не можуть вирішити владні партії. Саме цим обумовлені різниці у порядку денному правих популістських сил в Європі та Японії.

Література:

1. Ключник Р. М., Невесела К. О. Популізм як сучасний політико-економічний феномен. *Академічний огляд*. 2020. № 2 (53). С. 5-15. DOI: 10.32342/2074-5354-2020-2-53-1. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2020/2/2.pdf> (дата звернення: 01.08.2023).
2. Capaul R., Ewert Ch. Moderation of Radical Right-wing Populist Parties in Western European Governments – A Comparative Analysis. *Swiss Political Science Review*. December 2021. Volume 27, Issue 4. Pp. 778-798. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/spsr.12491> (дата звернення: 01.08.2023).
3. Yoshida T. Populism «made in Japan»: A new species? *Asian Journal of Comparative Politics*. 2020. Volume 5, Issue 3 URL: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2057891119844608> (дата звернення: 03.08.2023).

4. Lockwood B., Lockwood M. How Do Right-Wing Populist Parties Influence Climate and Renewable Energy Policies? Evidence from OECD Countries. *Global Environmental Politics*. 2022. № 22 (3). Pp. 12–37. URL: <https://direct.mit.edu/glep/article/22/3/12/110008/How-Do-Right-Wing-Populist-Parties-Influence> (дата звернення: 03.08.2023).

5. Гаврилова Н. В., Караман К. В. Євроскептицизм: причини становлення та розвитку. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія*. 2019. Вип. 24. С. 212-219. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_ip_2019_24_24 (дата звернення: 03.08.2023).

6. Halikiopoulou D., Vlandas T. Understanding right-wing populism and what to do about it. *EUROPP*. June 1st, 2022. URL: <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2022/06/01/understanding-right-wing-populism-and-what-to-do-about-it/> (дата звернення: 03.08.2023).

7. У Британії на виборах до Європарламенту перемогла партія Brexit. *Український тиждень*. 27 травня 2019. URL: <https://tyzhden.ua/u-brytanii-na-vyborakh-do-ievroparlamentu-peremohla-partiia-brexit/> (дата звернення: 03.08.2023).

8. Прядко Т. П. Популістські методи політичної діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. 2012. Вип. 7. С. 62-65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_022_2012_7_13 (дата звернення: 03.08.2023).

9. Mols F., Jetten J. Understanding Support for Populist Radical Right Parties: Toward a Model That Captures Both Demand-and Supply-Side Factors. *Frontiers in Communication. Media Governance and the Public Sphere*. 2020. Volume 5. URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fcomm.2020.557561/full> (дата звернення: 03.08.2023).

10. Hanssen Ulv. Populism in Japan: Fascist, neoliberal, and leftist variants/ URL: https://soka.repo.nii.ac.jp/?action=repository_action_common_download&item_id=40507&item_no=1&attribute_id=15&file_no=1 (дата звернення: 03.08.2023).

11. Іванець Т. М. Партія Реформації Японії як продукт трансформації японської партійної системи: концептуальні засади та ідеологічна платформа. *Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць*. № 94 (3). 2015. С. 429–433.

Reference:

1. Klyuchnyk R. M., Nevesela K. O. (2020). Populizm yak suchasnyy polityko-ekonomichnyy fenomen [Populism as a modern political and economic phenomenon.]. *Akademichnyy ohlyad*. № 2 (53). S. 5-15. DOI: 10.32342/2074-5354-2020-2-53-1. Retrieved from <chrome-extension://efaidnbnmnibpcjpcglclefindmkaj/https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2020/2/2.pdf> [in Ukrainian].

2. Capaul R., Ewert Ch. (2021). Moderation of Radical Right-wing Populist Parties in Western European Governments – A Comparative Analysis. *Swiss Political Science Review*. Volume 27, Issue 4. Pp. 778-798. Retrieved from <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/spsr.12491> [inEnglish].

3. Yoshida T. (2020) Populism «made in Japan»: A new species? *Asian Journal of Comparative Politics*. Volume 5, Issue 3 Retrieved from <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2057891119844608>. [inEnglish].

4. Lockwood B., Lockwood M. (2022). How Do Right-Wing Populist Parties Influence Climate and Renewable Energy Policies? Evidence from OECD Countries. *Global Environmental Politics*. № 22 (3). Pp. 12–37. Retrieved from <https://direct.mit.edu/glep/article/22/3/12/110008/How-Do-Right-Wing-Populist-Parties-Influence> [inEnglish].

5. Havrylova N. V., Karaman K. V. (2019). Yevroskeptytsyzm: prychny stanovlennya ta rozvytku [Eurosepticism: causes of formation and development.]. *Visnyk Mariupol's'koho derzhavnoho universytetu. Seriya : Istoriya. Politolohiya*. 2019. Vyp. 24. S. 212-219. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_ip_2019_24_24. [in Ukrainian].

6. Halikiopoulou D., Vlandas T. (2022) Understanding right-wing populism and what to do about it. *EUROPP*. Retrieved from <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2022/06/01/understanding-right-wing-populism-and-what-to-do-about-it/> [inEnglish].

7. U Brytaniyi na vyborakh do Yevroparlamentu peremohla partiya Brexit [In Britain, the Brexit party won the elections to the European Parliament]. *Ukrayins'kyy tyzhden'*. 27 travnya 2019. Retrieved from <https://tyzhden.ua/u-brytanii-na-vyborakh-do-ievroparlamentu-peremohla-partiia-brexit/>. [in Ukrainian].

8. Pryadko T. P. (2012). Populist's'ki metody politychnoyi diyal'nosti [Populist methods of political activity]. *Naukovyy chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriya 22 : Politychni nauky ta metodyka vykladannya sotsial'no-politychnykh dystsyplin*. Vyp. 7. S. 62-65. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_022_2012_7_13 [in Ukrainian].

9. Mols F., Jetten J. (2020). Understanding Support for Populist Radical Right Parties: Toward a Model That Captures Both Demand-and Supply-Side Factors. *Frontiers in Communication. Media Governance and the Public Sphere*. Volume 5. Retrieved from <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fcomm.2020.557561/full> [inEnglish].

10. Hanssen Ulv. Populism in Japan: Fascist, neoliberal, and leftist variants. Retrieved from https://soka.repo.nii.ac.jp/?action=repository_action_common_download&item_id=40507&item_no=1&attribute_id=15&file_no=1 [inEnglish].

11. Ivanets' T. M. (2015). Partiya Reformatsiyi Yaponiyi yak produkt transformatsiyi yapons'koyi partiynoyi systemy: kontseptual'ni zasady ta ideolohichna platforma [The Reform Party of Japan as a product of the transformation of the Japanese party system: conceptual foundations and ideological platform.]. *Hileya: naukovyy visnyk: zbirnyk naukovykh prats'*. № 94 (3). S. 429–433. [in Ukrainian].